

By main tasks on that the collective of research department of soil science of the Kharkiv agricultural institute worked at the head with a professor Sokolovskiy O. were questions of fertility-improving of soil, irrigation, of agricultural production. Researches were conducted from the study of character and variants of soils, their morphology, distribution for territories of republic, dynamics of processes, that takes place in soil.

Key words: history is soil science, agro soil science, research of soils, agricultural science, scientific and research work.

До редакції надійшла 11.02.2015.

УДК 631.5/9:631.4 (477):33.025.26:63»1930»

© **Вадим Вальчик**
(Київ)

АГРОНОМІЧНА ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ҐРУНТІВ УРСР У ПЕРІОД КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА: ОСОБЛИВОСТІ ТА РЕЗУЛЬТАТИ (1930-ТІ РР.)

У роботі досліджуються особливості кількісного та якісного обліку сільськогосподарських земель території УРСР, їх агровиробничої характеристики у 1930-ті роки, відсутність яких негативно позначилася на сільськогосподарському плануванні та рівні врожайності сільськогосподарських культур.

Ключові слова: агрогрунтознавство, агрономічна інвентаризація, ґрунтові обстеження, історія ґрунтознавства.

Незважаючи на те, що вивченню історії ґрунтознавства в Україні вже не одне десятиліття приділяється значна увага, не досліджуваного або не вивченого в ній залишається чимало. Тому потрібно за широкої дискусії, без виключення персоніфікованих або територіальних особливостей, відтворити цілісну картину розвитку ґрунтознавства на теренах України, адже у значній кількості публікацій, здебільшого закордонних авторів, надаються факти на кшталт того, що в Україні ґрунтознавство починається із картографічних досліджень 1956 р., а закінчується оглядовою картою ґрунтів 2005 р., без згадки про внесок Богданова, Віленського, Крокоса, Махова, Набоких, Флорова і багатьох інших учених, що є історично несправедливим.

Виняткове місце в історії розвитку сільськогосподарської дослідної справи в Україні як галузі знань та особливо організації відведено 1930-м рр. Саме в цей час галузеве дослідництво остаточно переведено в єдину планову систему ведення народного господарства країни і йому чітко було поставлено партійні й урядові завдання та обрано пріоритетні напрями в питаннях наукового забезпечення подальшого розвитку сільського господарства.

За умов колективного ведення господарства першочерговою вимогою була цілісна ґрунтова характеристика різних природно-кліматичних районів України, відсутність якої негативно позначалася на підвищенні продуктивності угідь та плануванні виробництва. Все це по-требувало повної виробничої інвентаризації

сільськогосподарської території країни, основним завданням якої було вивчити природні умови певного району для спеціалізованого сільськогосподарського виробництва, як первісних елементів взаємодії природних факторів з економікою і технікою сільського господарства. Завдяки появі в наші дні цілого пласту архівних матеріалів, що тривалий час зберігались у спецховищах, 1920–1930-ті рр. минулого століття ще довго будуть предметом дослідницьких розвідок на ниві ґрунтознавства. Серед вже оприлюднених праць з досліджуваної проблеми можна назвати публікації таких авторів як Г.С. Гринь [1], В.А. Вергунов [2], В.І. Канівець [3], В.Ф. Сайко [4], Е.Г. Дегодюк [5], Г.А. Мазур [6], Д.Г. Тихоненко [7] та ін.

Джерельною базою дослідження є комплекс різноманітних архівних та опублікованих документів: звітів галузевих науково-дослідних установ, переписка вчених та організаторів сільськогосподарської дослідної справи, листи керівних урядових і партійних органів тощо. Певне значення для висвітлення обраної теми мали збірники законів і постанов центральних установ.

Роботи з агрономічної інвентаризації та вивчення ґрунтів для організації великих господарств почали проводитись Українським науководослідним інститутом сільськогосподарського ґрунтознавства в різних районах УРСР, починаючи з 1930–1931 рр., як в порядку його тематичного плану, так і за завданнями різних господарських організацій. Особлива увага при цьому приділялася ґрунтам району південного степу, де

проводили спеціальні роботи з вивчення динаміки колоїдного комплексу ґрунтів, насиченості їх кальцієм, здатності поглинання та інших властивостей, пов'язаних з колоїдальною частиною ґрунту. З огляду на розгортання робіт з організації в річкових долинах великих городніх господарств, було поставлено завдання поліпшення ґрунтів цих долин, особливо Донбасу. Засолення ґрунтів річкових долин переважно карбонатами змусило науковців зайнятися спеціальним вивченням карбонатного засолення. Серед інших інститут виконав спеціальні дослідження ґрунтів приміських зон Харкова та Києва з метою організації агроіндустріальних комбінатів.

Однак проведені роботи не дали цілісної картини ґрунтової характеристики різних районів України. Сільськогосподарське виробництво потребувало кількісного та якісного обліку сільськогосподарських земель території України, відсутність якого негативно позначалася на плануванні та рівні врожайності. Тогочасний директор Українського науково-дослідного інституту сільськогосподарського ґрунтознавства академік О.Н. Соколовський зазначав: «Перша основа плану – це точний облік засобів виробництва, що ними має розпоряджатися господарство. Ґрунти Республіки й Союзу в цілому – основна продукційна сила сільського господарства» [8]. Як наслідок, постає потреба залучення до проведення агроінвентаризаційних робіт значно більшої кількості відповідних організацій та науково-дослідних установ.

З метою ведення найбільш чіткого та якісного обліку земельного фонду України, його агровиробничої характеристики, а також необхідністю реконструкції сільського господарства, відповідно до постанови № 233 Колегії Народного комісаріату земельних справ УСРР від 9 грудня 1931 р. «Про розгортання робіт виробничої інвентаризації сільськогосподарської території» було ухвалено: «...протягом 3 років, починаючи з 1932 р. провести в основному виробничу інвентаризацію всієї с. г. території України, та внаслідок цього скласти с. г. мапу України...» [9].

Як зазначалося в постанові, результатом проведених робіт з виробничої інвентаризації сільськогосподарської території мав бути матеріал, який дав би відомості про кількісні показники площ окремих районів землекористувань, угідь та їх відмінностей, дані щодо визначення перспективи їх найбільш ефективного спеціалізованого використання, картографічний матеріал із зазначенням на ньому результатів виробничої інвентаризації сільськогосподарської

території й накресленого плану спеціалізації та виробничої мобілізації угідь. Одержані результати агроінвентаризаційних робіт передбачалося покласти в основу діяльності сільськогосподарських планових та оперативних установ і організацій, а разом з тим, це мали бути важливі дані й для потреб організації територій, тобто землевпорядних робіт, які планувалося проводити одночасно з виробничою інвентаризацією ґрунтів.

Крім виробничої інвентаризації території, організаційно-господарське зміцнення господарств, спрямоване на забезпечення високих і сталих урожаїв, боротьби з посухою, вимагало ще й правильної організації сільськогосподарської території та здійснення раціонального землекористування, особливо в районах колективізації та діяльності МТС. Отже, відповідно до постанови № 243 Колегії Народного комісаріату земельних справ УСРР від 19 грудня 1931 р. (протокол № 237) по доповіді Українського землевпорядного управління «Про план землевпорядних робіт на 1932 рік» було ухвалено річний план землевпорядних робіт на 1932 р. з виконанням його на площі 12,6 млн. га.

У згаданій вище постанові зазначалося, що проведення всіх технічно-удосконалених, поглиблених робіт з організації території повинно базуватися в 1932 р. на описових і сільськогосподарських картографічних матеріалах, які будуть одержані в результаті попередньо проведеного комплексу інвентаризаційних робіт. Тому в плані землевпорядних робіт на 1932 р. особливо важливими визначено роботи з виробничої інвентаризації сільськогосподарської території, які проводилися разом з організацією території, але незалежно від землевпорядних робіт.

Завданнями організації території передбачалося: територіальне доведення планів спеціалізації до окремих мікрорайонів, сільськогосподарських об'єднань, конкретних угідь і масивів їх землекористування; територіальне розміщення за визначенням планових органів сільськогосподарських об'єднань і розташування їх енергетичних і виробничо-господарських центрів; раціоналізація й утворення найбільш сталих площ землекористування колгоспів і радгоспів; господарче впорядкування окремих землекористувань для проведення раціональних сівозмін і налагодження чіткої роботи, спрямованої на підвищення врожайності, організаційно-господарського зміцнення господарств.

Для проведення якісних робіт з виробничої інвентаризації ґрунтів, як однієї із складових частин комплексу виробничої інвентаризації сільськогосподарської території щодо науково-

оперативного керівництва й опрацювання матеріалів, були залучені окремі науково-дослідні інститути, які мали проводити цю роботу за погодженням з Українським земельним управлінням, а також новоствореною Всеукраїнською академією сільськогосподарських наук.

Цілковиту відповідальність за проведення виробничої інвентаризації ґрунтів було покладено на Всеукраїнський науково-дослідний інститут агроґрунтознавства та хімізації сільського господарства. Основну частину цієї роботи мали виконувати сектор агроінвентаризації ґрунтів разом із секторами хімізації та агротехнології ґрунтів, а також на відповідні галузеві науково-дослідні інститути. При секторі агроінвентаризації ґрунтів у 1932 р. були організовані Бюро агротехніки, штаб агроінвентаризації, геоботанічна, аналітична та контрольна лабораторії.

У проекті постанови Президії ВУАСГН на доповідь Всеукраїнського науково-дослідного інституту агроґрунтознавства та хімізації сільського господарства з виробничої інвентаризації території 1932 р. відзначено: «... інститут агроґрунтознавства та хімізації с. г. повною виконав покладені на нього Колегією НКЗС і Президією ВУАСГН відповідальні завдання з проведення виробничої інвентаризації ґрунтів, пов'язавши цю роботу з усім комплексом своєї н/д роботи» [10], в результаті чого було зроблено:

1) агроґрунтову карту районів та окремих господарств в масштабі 1:25 000 або 1:10 000 з занесенням на неї розподілу ґрунтів з виробничо-генетичною класифікацією і зазначенням виробничих показників ґрунтів;

2) фізико-хімічну характеристику ґрунтів, зокрема їх показники, щодо потреб в добривах та опору механізованому обробітку;

3) агровиробничу характеристику ґрунтів, відповідно до виробничого напрямку господарств та спеціалізації;

4) обґрунтування потреби та доцільності сільськогосподарської меліорації на різних ґрунтах;

5) обґрунтування доцільності переведення окремих ґрунтових масивів з одного виду господарчого користування до іншого та зазначення способу використання закинутих земель;

6) повну інвентаризацію природних кормових займищ з зазначенням системи заходів щодо їх найдоцільнішого використання та піднесення їх продуктивності;

7) виробничу інвентаризацію торфовищ з зазначенням способу їх найраціональнішого використання;

8) матеріали для проектування сівозмін районів і виробничих напрямків сільськогосподарських підприємств;

9) план хімізації та ряд агротехнічних заходів для районів та окремих сільськогосподарських підприємств.

Один із керівників агроінвентаризаційних робіт Г.Г. Махов характеризував роботи виробничої інвентаризації ґрунтів, як першу спробу детального дослідження, зазначивши, що в більшості районів вивчення ґрунтів дало цінний фактичний матеріал щодо їхньої характеристики та природної кормової площі, але вони не мали конкретної виробничої цілеспрямованості.

Отже, агрономічна інвентаризація ґрунтів протягом 1930–1931 рр., яка проводилася Українським науково-дослідним інститутом сільськогосподарського ґрунтознавства під керівництвом О. Н. Соколовського, не дала цілісної картини ґрунтової характеристики районів України. Запланована площа агроінвентаризаційних досліджень ґрунтів України становила 3,5 млн. га, але за різними даними фактично обсяг робіт виконано на 929 455 – 1 909 000 га. Внаслідок того, що в процесі польового періоду не була запроваджена повною мірою системність у роботі, ціла низка матеріалів щодо сівозмін та агротехнічних заходів не була застосована безпосередньо на виробництві й потребувала комплексного опрацювання в процесі камеральних робіт.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Гринь Г.С. З історії територіальних ґрунтових досліджень на Україні / Г.С. Гринь // Агрохімія і ґрунтознавство. – К. : Урожай, 1970. – № 15. – С. 3–16.
2. Вергунов В.А. Українське ґрунтознавство: історія становлення та розвитку у наукових школах, інститутизації і періодизації / В.А. Вергунов // Історія української науки на межі тисячоліть: зб. наук. праць. – К., 2006. – Вип. 24. – С. 46–79.
3. Канівець В.І. Ще раз про витоки Харківської школи ґрунтознавців / В.І. Канівець // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва. – 2004. – № 1. – С. 9–13.
4. Сайко В.Ф. Становлення Інституту землеробства Української академії аграрних наук / В.Ф. Сайко // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. [спецвипуск]. – К. : Нора-Прінт, 1999. – № 73. – С. 3–19.
5. Дегодюк Е.Г. Шляхи поступу агрохімічної науки в Україні – у вимірі часу інституту землеробства / Е.Г. Дегодюк // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. [спецвипуск]. – К. : Нора-Прінт, 1999. – № 73. – С. 19–27.

6. Мазур Г.А. Науковий доробок ґрунтознавців / Г.А. Мазур // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. [спецвипуск]. – К. : Нора-Прінт, 1999. – № 73. – С. 101–111.
7. Історія ґрунтово-картографічних досліджень в Україні / Д.Г. Тихоненко, А.О. Георгі, М.А. Шуковський [та ін.] // Вісник Харківського національного аграрного університету. – 2001. – № 3. – С. 3–14.
8. Основні настановлення роботи УіагГ // ЦДАВО України. – Ф. 1055. – Оп. 1. – Од. зб. 93. – Арк. 2–13.
9. Постанова № 233 Колегії Наркомземсправ УСРР від 9.XII.1931 р. «Про розгортання робіт виробничої інвентаризації с. г. території» // ЦДАВО України. – Ф. 1055. – Оп. 1. – Од. зб. 250. – Арк. 28–29.
10. Постанова (проект) Президії Всеукраїнської академії сільськогосподарських наук на доповідь Інституту агроґрунтознавства та хімізації сільського господарства з виробничої інвентаризації території // ЦДАВО України. – Ф. 1055. – Оп. 1. – Од. зб. 350. – Арк. 7–8.

© **Вадим Вальчик**
(Київ)

АГРОНОМИЧЕСКАЯ ИНВЕНТАРИЗАЦИЯ ПОЧВ УССР В ПЕРИОД КОЛЛЕКТИВИЗАЦИИ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА: ОСОБЕННОСТИ И РЕЗУЛЬТАТЫ (1930-Е ГГ.)

В работе исследуются особенности количественного и качественного учета сельскохозяйственных земель территории УССР, их агропроизводственной характеристики в 1930-е годы. В условиях коллективного ведения хозяйства первоочередным требованием была целостная почвенная характеристика различных природно-климатических районов Украины, отсутствие которой негативно сказывалась на повышении производительности угодий и планировании производства. Все это требовало полной производственной инвентаризации сельскохозяйственной территории страны, основной задачей которой было изучить природные условия определенного района для специализированного сельскохозяйственного производства, как первоочередных элементов взаимодействия природных факторов с экономикой и техникой сельского хозяйства.

Акцентируется внимание на том, что для проведения качественных работ по производственной инвентаризации почв, как одной из составных частей комплекса производственной инвентаризации сельскохозяйственной территории для научно-оперативного руководства и обработки материалов были привлечены отдельные научно-исследовательские институты, которые должны были проводить эту работу по согласованию с Украинским земельным управлением, а также вновь созданной Всеукраинской академией сельскохозяйственных наук. Полученные результаты агроинвентаризационных работ предполагалось положить в основу работы сельскохозяйственных плановых и оперативных учреждений и организаций, а вместе с тем это должны были быть важные данные и для нужд организации территории Украины, то есть землеустроительных работ, которые планировалось проводить одновременно с производственной инвентаризацией почв.

Полную ответственность за проведение производственной инвентаризации почв было возложено на Всеукраинский научно-исследовательский институт агропочвоведения и химизации сельского хозяйства под руководством А.Н Соколовского. Результатом работы стало: 1) агропочвенная карта районов и отдельных хозяйств в масштабе 1:25 000 или 1:10 000 с занесением на нее распределения почв по производственно-генетической классификации и указанием производственных показателей почв; 2) физико-химическая характеристика почв, в частности, их показатели относительно потребностей в удобрениях и сопротивления механизированной обработке; 3) агропроизводственная характеристика почв, в соответствии с производственным направлением хозяйств и специализации; 4) обоснование необходимости и целесообразности сельскохозяйственной мелиорации на различных почвах; 5) обоснование целесообразности перевода отдельных ґрунтовых массивов с одного вида хозяйственного пользования к другому и указания способа использования заброшенных земель; 6) полная инвентаризация природных кормовых заимий с указанием системы мер для их целесообразного использования и повышения их производительности; 7) производственная инвентаризация торфяников с указанием способа их рационального использования; 8) материалы для проектирования севооборотов районов и производственных направлений сельскохозяйственных предприятий; 9) план химизации и ряд агротехнических мероприятий для районов и отдельных сельскохозяйственных предприятий.

В статье отмечается, что это была первая попытка детального исследования почв производственного значения. В большинстве районов изучение почв дало ценный фактический материал для их характеристики, но оно не имело конкретной производственной направленности.

Ключевые слова: агропочвоведение, агрономическая инвентаризация, почвенные обследования, история почвоведения.

AGRONOMICAL TAKING OF INVENTORY OF SOILS OF UKRAINE IN A PERIOD COLLECTIVIZATION OF AGRICULTURE: FEATURES AND RESULTS (1930)

The paper investigates the features of qualitative and quantitative accounting of agricultural land territory of the USSR, their agricultural industrial properties in 1930 – s.

An exceptional place is take these years in history of development of agricultural experimental business in Ukraine as area of knowledge and especially organization. Exactly at this time an of a particular branch researcher was finally translated in the unique planned system of conduct of national economy of country and to him party and governmental tasks were expressly put and priority directions are select in the questions of the scientific providing of subsequent development of agriculture.

Works from the agronomical taking of inventory and study of soils for organization of large economies began to be conducted the Ukrainian research institute of agricultural soil science in the different districts of Ukraine, beginning from 1930–1931, as in order of him thematic plan so after the tasks of different economic organizations. The special attention was here spared soils of district of South steppe, where conducted the special works from the study of dynamics of colloid complex of soils, saturation of soils, a calcium, capabilities of absorption and other properties, related to colloid part of soil. Taking into account development of works from organization in the river valleys of large garden economies, the task of improvement of soils of these valleys was put, especially to Donbas. Salting of soils of river valleys mainly compelled research workers carbonates to engage in the special study of carbonate salting. Among other works, an institute executed the special researches of soils of suburban areas of cities of Kharkiv and Kyiv with the purpose of organization of agroindustrial combines.

The however conducted works did not give the integral picture of the ground description of different districts of Ukraine.

At the terms of collective manage a near-term requirement was the integral soil description of different natural and climatically districts of Ukraine absence of which negatively affected increase of the productivity of lands and planning of production. All of it needed complete production taking of inventory of agricultural territory of country, the basic task of which was to learn the natural terms of certain district for the specialized agricultural production, as primitive elements of co-operation of natural factors with an economy and technique of agriculture.

Attention is accented on that for the leadthrough of high-quality works from the production taking of inventory of soils, as one of component parts of complex of the production taking of inventory of agricultural territory in relation to scientifically operative guidance and working of materials, separate research institutes, which must were conduct this work on a concordance with the Ukrainian landed management, and also accrued Ukrainian academy of agricultural sciences, were attracted. It was foreseen to put the got results of taking of inventory works in basis of work of the agricultural planned and operative establishments and organizations, and at the same time it information must were be important and for the necessities of organization of territory of Ukraine, that works which it was planned to conduct simultaneously with the production taking of inventory of soils. Except for it, organizationally economic strengthening of collective farms and state farms, directed on providing of high and permanent harvests, fight, with a drought, required correct organization of agricultural territory and providing of rational land-tenure yet and, especially in the districts of continuous collectivization and activity of MTS.

It was foreseen tasks organization of territory: the territorial taking of plans of specialization is to the separate microregions, agricultural associations, concrete lands and arrays of their land-tenure; territorial placing on determination of the planned organs of agricultural associations and location of them power and centers; rationalization and formation of the most permanent areas of land-tenure of collective farms and state farms; economic equipping with modern amenities of separate land-tenures for the leadthrough of rational crop rotations adjusting of clear work, directed on the increase of the productivity, organizationally economic strengthening of collective farms and state farms and completion of continuous collectivization.

Complete responsibility for the leadthrough of the production taking of inventory of soils was laid on the Ukrainian research institute of agropedology under the direction of O. Sokolovsky. Became a job performance; 1) soil map of districts and separate economies in a scale 1:25 000 or 1:10 000 with bringing on it of distributing of soils from production-genetic by classification and pointing of

production indexes of soils; 2) physical and chemical description of soils, in particular their indexes, in relation to requirements in fertilizers and resistance the mechanized till; 3) description of soils, in accordance with production direction of economies and specialization; 4) a ground of necessity and expedience of agricultural land-reclamation is on different soils; 5) a ground of expedience of the separate soil arrays is from one type of the economic use to other and pointing of method of the use of the neglected earths; 6) complete taking of inventory of natural forage with pointing of the system of measures on their most expedient use and getting up of their productivity; 7) production taking of inventory of peat bogs with pointing of method them the most rational use; 8) materials are for planning of crop rotations of districts and production directions of agricultural enterprises; 9) a plan of chemical and row of agrotechnical measures is for districts and separate agricultural enterprises.

In the article marked, that this was the maiden attempt of the detailed research of soils of production value, in most districts of study of soils gave valuable actual material in relation to their description and natural feed area, but they did not have concrete production purposefulness.

The planned area of researches the soils of Ukraine made a 3,5 million hectare, but from different data actually the volume of works is executed on 929 455 – 1 909 000 hectares. By virtue of that in the process of the field period the system was not inculcated to a full degree in-process, a number of materials in relation to crop rotations and agrotechnical measures was not applied directly on a production and needed complex working in the process of works.

Keywords: agropedology, agronomical taking of inventory, soil inspections, history of soil science.

До редакції надійшла 20.02.2015.

УДК 001.89:631.1(477)«1946–1956»

© Алла Білоцерківська
(Київ)

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ УРСР У 1946–1956 РОКАХ

У даній науковій роботі висвітлюються особливості організації наукового забезпечення сільськогосподарської галузі УРСР у період 1946–1956 років, розкривається процес пошуку оптимальних форм координації розвитку сільськогосподарської науки в межах діяльності Міністерства сільського господарства УРСР та Академії наук УРСР.

Ключові слова: сільське господарство, сільськогосподарська наука, Міністерство сільського господарства УРСР, Академія наук УРСР, науково-дослідні установи.

На початку 50-х рр. ХХ ст. сільське господарство УРСР, як і в СРСР у цілому, знаходилося в критичному стані. У період перших післявоєнних років (1946–1950) наслідки війни не були остаточно усунені, що негативно позначилося на розвитку аграрного сектору. Адже при цьому основні державні кошти вкладалися, перш за все, на відродження промисловості. Спостерігалось повільне зростання виробництва сільськогосподарської продукції та впровадження нових досягнень науки і техніки. Власні здобутки колгоспів, як і раніше, були незначними, оскільки сільськогосподарська продукція здавалася державі за надто низькими директивними заготівельно-закупівельними цінами.

Натомість вже у середині 50-х рр. в УРСР відбулися позитивні зміни у сільському господарстві: збільшення продуктивності праці та виробництва рослинної і тваринної продукції; розширення машинно-тракторного парку; поліпшення добробуту працівників села. Але разом з тим за умов існування тоталітарної системи

продуктивні сили не мали можливості постійно розвиватися, що й призвело до уповільнення темпів розвитку сільського господарства.

Усі вищенаведені фактори спонукали до змін й стосовно організації наукового забезпечення сільськогосподарської галузі, що й стало основною метою написання даної праці. Розгляд цього питання започаткований у збірнику «Організація наукового забезпечення сільськогосподарської галузі УРСР у 1946–1956 роках», підготовленому в 2014 р. співробітниками Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН на основі історико-наукового аналізу документів і матеріалів Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України та Центрального державного архіву громадських об'єднань України. Джерельною базою є комплекс неопублікованих матеріалів Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, а також законодавчі акти, опубліковані у збірниках постанов і розпоряджень уряду УРСР.